

«واگویه‌های یک جنبش اجتماعی»

کارکردهای رتوریکِ ترانهٔ اعتراضی برای...

محسن محمدی^۱، حسن زین‌الصالحین^۲ *

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ هنر جهان اسلام، گروه مطالعات عالی هنر، دانشکدهٔ هنرهای تجسمی، دانشکده‌گان هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
۲. دکتری پژوهش هنر، گروه مطالعات عالی هنر، دانشکدهٔ هنرهای تجسمی، دانشکده‌گان هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

چکیده

در جنبش «زن. زندگی. آزادی»، ترانهٔ برای... شروین حاجی‌آقاپور مورد استقبال وسیعی واقع شد و شناسنامهٔ آن جنبش لقب گرفت. متن این اثر، گزیده‌ای است از انگیزه‌ها و علل اعتراض، که معترضان در شبکهٔ اجتماعی تویتر ابراز نمودند. بازخورد مثبت این اثر، دال بر وجود کارکردهای بالقوه مؤثر آن برای جنبش بوده است و از این رو، این پرسش بنیادین قابل طرح است که کارکردهای رتوریکِ این ترانه در درون آن جنبش چه بوده و چگونه عمل کرده است؟ به منظور پاسخ‌گویی به این پرسش، این اثر به شیوهٔ تحلیل متن‌محور مورد تحلیل محتوای کیفی قرار گرفت و آنگاه ذیل رویکرد کارکردی در مطالعات رتوریک جنبش‌های اجتماعی در علوم ارتباطات، از الگوی مفهومی چارلز استوارت برای توصیف چگونگی و تجزیه و تحلیل علل اثربخشی کارکردهای رتوریکِ این اثر استفاده شد. نتایج حاکی از آن بود که این ترانه، در مراحل اولیهٔ (پیدایش و ناآرامی مدنی) جنبش، با تأکید بر اضطرار وضعیت نابه‌سامان اکنون و نوید آینده‌ای روشن، به دگرگون‌سازی ادراکات از واقعیت اجتماعی کمک کرده و از طریق تغییر ادراک از قربانی شدن، هویت، عزت‌نفس و پایگاه اجتماعی معترضان، به ترمیم و تقویت ایگوی آسیب‌دیدهٔ آنان یاری رسانده است. همچنین شیوهٔ مشارکتی تولید متن آن، در کنار عرض‌اندام ارزش‌های اخلاقی محتوایش، در راستای مشروعیت‌بخشی به جنبش بوده و با اشاره به نقض حقوق بشر، حیوانات و محیط‌زیست، در مسیر مشروعیت‌زدایی از نهادهای مسلط بر جامعه گام برداشته است.

واژگان کلیدی: علوم ارتباطات، جنبش اجتماعی، کارکردهای رتوریک، ترانهٔ اعتراضی، ترانهٔ برای... زن زندگی آزادی.

مقدمه

در مطالعات علوم ارتباطات^۱ از دهه ۷۰ م. به بعد، یک رویکرد اصلی در تجزیه و تحلیل رتوریک^۲ جنبش‌های اجتماعی، «رویکرد کارکردی»^۳ بوده است - که اتخاذ آن در پژوهش‌های پیشین در جنبش‌های اجتماعی ایران مسبقاً به‌سابقه نبوده - و کاربست آن، ابتدا روشن می‌سازد که یک جنبش چگونه با بهره‌گیری از ابزار رتوریک، به سمت اهداف خود حرکت کرده و ثانیاً به فهم دقیق‌تر ماهیت، ارزش‌ها و آرمان‌های آن کمک می‌کند. در این نگاه، «رتوریک اصلی‌ترین واسطه‌ای^۴ است که جنبش‌های اجتماعی با توسل به آن، کارکردهای ضروری خود را انجام داده و آنان را قادر می‌سازد تا اساساً به‌وجود آمده، با مخالفان خود مواجه شده و احتمالاً در اعمال (یا مقاومت در برابر) تغییر موفق بشوند» (Stewart, 1980, 299).

از جمله رتوریک اصلی جنبش‌های اجتماعی نو^۵، ترانه - سرود است که واجد ویژگی‌های «اقتناع و ترغیب»^۶ برجسته‌ای است و برخلاف سخنرانی، ماهیتی تکرارپذیر داشته و با استفاده از انواع ساز و زیبایی موسیقایی، طیف بیشتری از احساسات را برمی‌انگیزد؛ در اضافه، ترانه به مثابه گونه‌ای از انتزاع، به‌همراه دلالت‌های ضمنی، به مخاطب اجازه می‌دهد تا تفسیر و تجارب شخصی خود را بر آن سوار نماید (King & Jensen, 1995, 19-20). ترانه اعتراضی برای... در کنار دارا بودن این ویژگی‌های عام رتوریکی، ویژگی خاص تولید مشارکتی متن نیز داشت و در جلب حمایت و همدلی معترضان بسیار موفق بود و در تجمعات متعددی نیز بازخوانی شد و به نوعی مشهور به سرود غیررسمی جنبش «زن، زندگی، آزادی»^۷ شد (Rajvanshi, 2023). اقبال و استقبال کم‌نظیری که این ترانه یافت، نشانگر آن است که دست‌کم واجد برخی از کارکردهای رتوریکی بالقوه مؤثری برای آن جنبش بوده است و پرسش‌های این پژوهش - فارغ از توجه به نتیجه و ثمربخشی این کارکردها - چنین قابل طرح هستند که این ترانه، چه کارکردهای رتوریکی‌ای در جنبش «زن، زندگی، آزادی»، داشته و علل اثربخشی این کارکردها چه و چگونه بوده است؟

چارلز استوارت^۸، نظریه‌پرداز برجسته در رویکرد کارکردی، الگوی مفهومی‌ای طراحی نمود که در آن، شش کارکرد درهم‌تنیده رتوریک اعتراض را ترسیم کرد و اذعان نمود که کارکردهای «دگرگون‌سازی ادراکات از واقعیت اجتماعی»^۹ و «تغییر خودادراکی معترضان»^{۱۰}، در مراحل اولیه چرخه حیات یک جنبش، اهمیت بیشتری دارند و کارکرد «مشروعیت‌بخشی به جنبش»^{۱۱}، هدف یا خواست اصلی جنبش‌های اجتماعی از ابتدا تا انتهاست (Stewart, 1991, 250; Stewart, Smith & Denton, 2012, 49&62).

در این پژوهش، متن ترانه برای...، به جهت فهم دقیق چنین کارکردهایی و نیز علل آن‌ها، از چنین منظری و با مرجعیت الگوی مذکور، خوانش و تجزیه و تحلیل می‌شود.

روش پژوهش

در این پژوهش ابتدا به شیوه خاص تولید متن این ترانه توسط معترضان اشاره می‌شود؛ زیرا چنین به نظر می‌رسد که زمینه و نحوه شکل‌گیری مشارکتی متن، به‌طور مستقیم در وزن‌دهی به کارکردهای رتوریکی آن دخیل بوده است. سپس، از آنجا که کارکردهای رتوریکی با توسل به معانی و مضامین صریح و ضمنی کلمات و عبارات موجودیت می‌یابند و «ترانه‌های اعتراضی به‌طور موجز و صریح، مشکلات کلیدی و نارضایتی‌های یک جنبش را در خود خلاصه کرده... و ویژگی اساسی‌شان بیان مکرر و واضح پیام سیاسی است» (Denisoff, 1983, 25)، برای مشخص کردن نوع و فراوانی مضامین و مفاهیم به‌کاررفته در ترانه، باید آن را به شیوه متن‌محور مورد تحلیل محتوای کیفی (تحلیل مضمون)^{۱۲} قرار داد. این روش، «به محققان اجازه می‌دهد تا اصالت و حقیقت داده‌ها را به‌گونه ذهنی، ولی با روش علمی تفسیر نموده و عینیت نتایج، به‌وسیله وجود یک فرآیند گدبندی نظام‌مند تضمین می‌شود. تحلیل محتوای نظام‌مند کیفی به فراسویی از کلمات یا محتوای عینی متون می‌رود و تم‌ها یا الگوهایی را که آشکار یا پنهان هستند، به‌صورت محتوای آشکار می‌آزماید» (ایمان و نوشادی، ۱۳۹۰، ۲۱).

بدین منظور، از مجموع علل اعتراض مطروحه در هریک از مصرع‌ها - که به دنبال ثبوت یا نفی یک ارزش یا ضد ارزش اخلاقی هستند - مقوله و زیرمقوله‌هایی استخراج و تعداد ارجاعات و اشارات به انواع ارزش‌ها در متن، شمارش می‌شود. سپس با استفاده از مجموع داده‌های به دست آمده، به‌طور استقرایی، به شرح سه کارکرد مهم از شش کارکرد رتوریکی الگوی مفهومی چارلز استوارت در مراحل اولیه این جنبش پرداخته شده و چگونگی اثربخشی هریک از کارکردهای بالقوه مؤثر این ترانه در جنبش «زن، زندگی، آزادی» مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. باید توجه داشت که روش اتخاذ شده در این پژوهش، نقد رتوریکی اثر نبوده، بلکه فهم کارکردهای رتوریکی آن است. ذکر این نکته نیز ضروری است که با توجه به حضور پژوهشگران در جامعه مورد مطالعه به‌هنگام بروز جنبش و احتمال سوگیری ایشان نسبت به نمونه مورد مطالعه، تمهیداتی از جمله محوریت‌بخشی به متن اثر و قرینه‌یابی معنا و مضمون در دیگر رتوریک آن جنبش [همانند توییت‌ها، شعارها و...] اتخاذ شده که تا حد ممکن، از تفاسیر و قضاوت‌های جانب‌دارانه در این پژوهش بکاهد.

پیشینه پژوهش

«واگویی‌های یک جنبش اجتماعی» کارکردهای رتوریکِ ترانه اعتراضی برای...

به لحاظ نظری، پیشینه مطالعات در رتوریک جنبش‌های اجتماعی ذیل علوم ارتباطات، با پژوهش رتوریک جنبش‌های تاریخی لیلند گریفین (Griffin, 1952) آغاز شد و راه را برای نگاه کارکردی باز نمود. از این منظر هریت سایمنز (Simons, 1970)، سه کارکرد یا الزامات رتوریک «جذب»، «نگهداشت» و «شکل‌دهی به معترضان» در سازمان‌دهی‌های مؤثر را شناسایی کرد و ریچارد گرگ (Gregg, 1971) در کارکرد رتوریکِ ایگو-محور اعتراض مدعی شد که رتوریک اعتراض، اساساً به تقویت و بازسازی ایگوی^{۱۳} (خود) معترضان کمک می‌کند. چارلز استوارت (Stewart, 1980)، بر شالوده این نظریات و مطالعات دیگر، طرح الگوی خود از کارکردهای رتوریک جنبش‌های اجتماعی را پی ریخت و سپس به اتفاق همکاران (Stew- art et al., 2012)، در کتاب *اقتناع و جنبش‌های اجتماعی*، آن را با شرح و بسط بیشتری در شش کارکرد غیرخطی و درهم‌تنیده تدوین نمود. پژوهش حاضر با نمونه‌کاوی یک اثر در یک جنبش اجتماعی، در تعمیم و بسط این دستگاه نظری جای گرفته که نه تنها در جنبش «زن، زندگی، آزادی»، بلکه در دیگر مطالعات جنبش‌های اجتماعی ایران نیز فاقد پیشینه است.

در مطالعه رتوریک جنبش «زن، زندگی، آزادی». به‌طور عام، تنها پژوهش موجود را تارا محرابی (Mehrabi, 2023) انجام داده است که در آن -با محوریت قراردادن متن ترانه برای... به ارتباط مفاهیم واژه‌های شعار «زن، زندگی، آزادی»، با عمل نمادین گیسوئری^{۱۴} زنان پرداخته و آن را مقاومتی فمینیستی^{۱۵}، به جهت کسب آزادی‌های فردی قلمداد نموده است. به‌طور وسیع‌تر در موضوع رتوریک اعتراض، پژوهش‌های متعددی در باب «ادب اعتراض»^{۱۶} در زبان فارسی و با تمرکز بر شعر انجام پذیرفته و همچنین مطالعات اندکی در ترانه‌ها، تصنیف‌ها و سرودهای اعتراضی جنبش‌های اجتماعی ایران انجام شده^{۱۷} که هر دو، فاقد اشتراکات در چارچوب نظری و روش‌شناختی پژوهش حاضر هستند.

مبانی نظری پژوهش

مفهوم «رتوریک» در طول تاریخ، گستره معنایی وسیعی داشته و به‌طور کلی در چهار مفهوم متفاوت «خطابه»، «بلاغت»، «لفظی» و «ارتباطات (اقتناع در معنای عام آن)» به کار رفته است و هرگونه کاربرد آن، حامل دشواری‌های معناشناختی بوده و هیچ‌یک از معادل‌های فارسی این اصطلاح نیز نمی‌تواند به‌تمامی گویای مفهوم آن باشد (احمدی و پورنامداریان، ۱۳۹۶، ۲۹). در این نوشتار، مقصود از رتوریک، مفهوم مدرن آن در نظریه ارتباطات^{۱۸}، یعنی «استفاده از کلمات توسط عوامل انسانی، برای ایجاد نگرش یا القای تأثیرات در سایر انسان‌هاست» (Burke,

- دگرگون‌سازی ادراکات از واقعیت اجتماعی (ادراک از زمان حال، گذشته و آینده)؛
- تغییر خودادراکی معترضان (ادراک از قربانی شدن^{۱۹}، هویت، عزت‌نفس و پایگاه اجتماعی^{۲۱})؛
- مشروعیت‌بخشی به جنبش (مشروعیت بخشی مشارکتی^{۲۲} و مشروعیت‌زدایی تقابلی^{۲۳})؛
- تجویز راهکار (تجویز «چه؟»، «چه کسی؟» و «چگونه؟»)
- بسیج برای کنش (سازمان‌دهی و توان‌افزایی ناراضیان، فشار بر مخالفین، کسب همدردی)؛
- نگهداشت جنبش (توجیه عقب‌نشینی و تأخیر، حفظ بقا و دیده‌شدن جنبش).

این کارکردها، ترتیب زمانی نداشته و ممکن است همپوشانی پیدا نمایند و هر یک در برخی از مراحل جنبش و با توجه به نوع جنبش، فزونی یا اهمیت بیشتری

بار دیده و به سرعت هم‌رسانی شد (رادیفردا، ۱۴۰۱ ب) ترانه برای... در بسیاری از تجمعات در ایران و سراسر جهان در قالب سرود، توسط معترضان، دانش‌آموزان و دانشجویان اجرا شده و شمار زیادی از خوانندگان و هنرمندان سرشناس ایرانی و غیرایرانی^{۳۴} آن را بازخوانی یا به زبان‌های دیگر ترجمه کرده و تعدادی نیز با هنر اجرا و رقص، آن را بازتولید نمودند (Swash, 2022; Fassihi, 2023). شایان ذکر است که در ۱۷ بهمن ۱۴۰۱ ه.ش و در شصت و پنجمین مراسم «جوایز گرمی»^{۳۵}، جایزه بهترین ترانه برای دگرگونی اجتماعی^{۳۶}، توسط جیل بایدن^{۳۷}، به این ترانه تعلق گرفت (Grammy Awards, 2023).

«این همه برای» غیر تکراری

ترانه برای... در سبک و ساختار یک بلاغ احساسی^{۳۸} ساخته شده و با صدای گرم، محزون و در عین حال با زبانی شیوا و جدی خوانده شده است. اما صرف‌نظر از ارزش‌های زیبایی‌شناختی موسیقایی و فنون رتوریک به کاررفته در متن - که مسلماً پیش‌شرط کارکردهای رتوریک‌اش بوده و می‌تواند محل پژوهش دیگری باشد- در تحلیل محتوای پیش رو تنها مضامین متن آن ملاک قرار گرفته است. ترانه شامل ۲۹ مصرع موزون و فهرستی است که ترانه‌ساز، آن را از انبوه علل اعتراض، انتخاب نموده - که در اینجا به‌عنوان واحد تحلیل در نظر گرفته شده‌اند- و این علت‌ها، ابتدا خود بر دو بخش «سلبی» و «ایجابی» مقوله‌بندی می‌شوند: علل سلبی، به «عضلات منفی» حاضر در زمان «حال و گذشته» [عدم تحمل وضع موجود] اشاره دارد و علل ایجابی، به «آرزوهای مثبت» برای «آینده» نظر می‌افکند. تعداد ۱۸ مصرع به علل سلبی و ۱۱ مصرع دیگر به علل ایجابی اشاره می‌کنند (جدول ۱). وجه مهم و مشترک هر دو گروه، آنجاست که چه با نفی و چه با ثبوت- با توسل به اعتراض، در پی برساخت ارزش‌های اخلاقی او حقوقی‌آ، یا اشاره به «خوب» و «بد» است.

بنابراین به‌ناچار برای ایجاد مقوله‌های ارزشی در این تحلیل، باید یک یا چند دستگاہ اخلاقی را معیار قرار داد و از آنجایی که با نگاه اولیه به هریک از ارزش‌های پیش‌گفته، به نظر می‌رسد که آن‌ها بسیار نزدیک یا همسان با ارزش‌ها و حقوق مطروحه در اعلامیه جهانی حقوق بشر^{۳۹} (United Nations, 1948) -حقوقی که هر فرد به‌طور ذاتی و به‌صرف انسان بودن از آن برخوردار است- هستند؛ از این معیار در ساخت مقوله‌ها و زیرمقوله‌ها استفاده و از معیار قراردادن دیگر دستگاہ‌ها یا نظریات حقوقی و اخلاقی -همچون نظریه امرالهی، قرارداد اجتماعی، سودگرایی و...- صرف‌نظر می‌شود. البته حقوق مطروحه دیگر در ترانه از جمله حقوق حیوانات و محیط‌زیست نیز در این میان مدنظر قرار گرفته است.

دارد (Stewart et al, 2012, 49-84). چرخه حیات هر جنبش اجتماعی شامل پنج مرحله خطی بوده که به‌ترتیب عبارت است از: «پیدایش»، «ناآرامی مدنی»، «بسیج پرشور»، «نگهداشت» و «افول»؛ و در مراحل اولیه جنبش، سه کارکرد «دگرگون‌سازی ادراکات از واقعیت اجتماعی»، «تغییر خودادراکی»، و «مشروعیت‌بخشی به جنبش»، پُررنگ‌ترند (Ibid., 49 & 89-110). از آنجایی که ترانه برای... در مرحله پیدایش یا ابتدای ناآرامی مدنی جنبش «زن. زندگی. آزادی» منتشر شد، در این پژوهش، تنها این سه کارکرد مورد ملاحظه قرار گرفته و هریک با شرح نظری بیشتری در بدنه مقاله آورده شده است.

مرگ زن. زایش ترانه. خروش آزادی.

بازداشت و مرگ مهسا (ژینا) امینی^{۴۰} در شهریور ۱۴۰۱ ه.ش و روایت‌های متضاد از آن، موجب شعله‌ور شدن اعتراضات گسترده در ایران و نقاط مختلف جهان، بروز انباشت ناراضی‌های عمیق و اعتراضات دامنه‌دار نسبت به حکومت، ابراز مطالبات فرهنگی، مدنی، سیاسی و اقتصادی، و شکل‌گیری جنبشی ارزشی و درعین حال یک خیزش سازش‌ناپذیر اجتماعی شد (جلایی‌پور، ۱۴۰۱؛ محدثی‌گیلوی، ۱۴۰۱). نام مهسا، تبدیل به اسم رمز^{۴۱} این جنبش شد (فارس، ۱۴۰۱) و کاربران معترض در شبکه‌های اجتماعی، با تمرکز بر توئیتر^{۴۲} و با کاربرد این نام، یک گرایش^{۴۳} (ترند) فراگیر ایجاد نمودند. هشتگ فارسی مهسا-امینی در صدر گرایش اول جهان قرار گرفت و تا ۳۱ شهریور ۱۴۰۱ ه.ش از مرز ۳۰ میلیون عدد گذشت و در ادامه، با گذر از ۲۵۰ میلیون توئیتر^{۴۴} و ری توئیتر^{۴۵}، رکورد تاریخ توئیتر را نیز جابجا نمود (Feranak, 2022; Aljazeera, 2022).

احساس ارتباط آنلاین در توئیتر می‌تواند منجر به شکل‌گیری شبکه‌ای از انسان‌های عاطفی شود که با یکدیگر شناسایی، بسیج و مرتبط شده‌اند و در این شبکه، گفتمان‌هایی مشارکتی^{۴۶} شکل می‌گیرد که توسط هشتگ‌ها -به‌مثابه سازه‌های احساسات- سازماندهی شده و واجد گوناگونی در تمایلات بیانی مختلف است (Pa-charissi, 2016, 7&15). و ذیل این گوناگونی پیرامون آن هشتگ، در خلال گرایش اصلی توئیتر در ابتدای جنبش، خرده-گرایشی پدید آمد که در آن کاربران معترض، دست به انتشار تعداد زیادی توئیتر، با مطلع «برای» زدند و انگیزه‌ها، آرزوها و دلایل اصلی خود را برای اعتراض با حالاتی احساسی، ابراز نمودند.^{۴۱} شروین حاجی‌آقاپور^{۴۲} نیز با درکنار هم نهادن تعدادی از این «برای»ها، ترانه برای... را ساخت و اجرا نمود. او در تاریخ ۶ مهر ۱۴۰۱ ه.ش [۱۰ روز پس از آغاز جنبش]، ویدیوی آن را در صفحات شخصی خود در شبکه‌های اجتماعی انتشار داد (Sherwin, 2022). این ترانه به‌محض انتشار، مورد استقبال وسیعی قرار گرفت و در کمتر از ۴۸ ساعت در اینستاگرام^{۴۳}، بیش از ۴۰ میلیون

«واگوه‌های یک جنبش اجتماعی» کارکردهای رتوریکي ترانه اعتراضی برای...

۲۱	این همه شعارهای تو خالی	شعارهای «هرگ بر» که دانش‌آموزا رو مجبور کردید بدین
۲۲	آواز خون‌های پوسالی	ساخته‌شده‌ی پوسالی که تو این ۴۰ ساختند و روس مردم آواز شد
۲۳	احساس آرایش	آرایش
۲۴	خورشید پس از شبان طولانی	خورشید پس از شبی طولانی
۲۵	قرص‌های اعصاب و بی‌حجابی	استرس‌ها، بی‌حجابی‌ها و حال بد این چندروز
۲۶	مرد، میهن، آبادی	مهنظر که زن، زندگی، آزادی، مهنظر مرد، میهن، آبادی
۲۷	دختری که آرزو داشت پسر بود	تمام دخترانی که حداقل یکبار آرزو کردن که گاش دختر نبودن
۲۸	زن، زندگی، آزادی	زن، زندگی، آزادی
۲۹	آزادی (سه‌بار تکرار)	آزادی...

جدول ۱- ارزش‌های سلیبی و ایجابی در مصرع‌های ترانه برای...

شماره مصرع	حقوق بشر							حقوق حیوانات و معیض زیست
	آزادی بیان، آندیشه و دین	استانداردهای زندگی / نیازهای اساسی	تعیین سرنوشت / دموکراسی	برابری و عدم تبعیض	حفظ حریم خصوصی و تن آسانی	حیات و امنیت	سلامت	
۱								
۲								
۳								
۴								
۵								
۶								
۷								
۸								
۹								
۱۰								
۱۱								
۱۲								
۱۳								
۱۴								
۱۵								
۱۶								
۱۷								
۱۸								
۱۹								
۲۰								
۲۱								
۲۲								
۲۳								
۲۴								
۲۵								
۲۶								
۲۷								
۲۸								
۲۹								
جمع	۱۱	۱۰	۱۰	۹	۹	۷	۵	۷

جدول ۲- فراوانی و نوع ارزش‌ها در مصرع‌های ترانه برای...

از مجموع ۳۰ ماده اعلامیه جهانی حقوق بشر، هشت زیرمقوله استخراج و برای حقوق حیوانات و محیط‌زیست یک مقوله لحاظ شد که البته جامع و مانع نبوده و هریک از مصرع‌ها می‌تواند هم‌زمان واجد ارزشی در یک یا چند مقوله باشد. تعداد سه مصرع [شماره ۲۳، ۲۴ و ۲۵]، به ارزش یا ضدارزش خاصی اشاره نداشته و از محاسبه حذف شدند. شناسایی ارزش‌ها در متن، باتوجه به وجود آرایه‌های ادبی و امکان برداشت‌های متفاوت، با دشواری همراه بود؛ بنابراین سعی شد با رجوع به متن اصلی توییت‌ها (جدول ۱) و دیگر رتوریک جنبش از جمله شعارها، سنجش هریک، تا حد امکان وافی به مقصود از بیان هر علت در جنبش بوده باشد.

همانطور که در جدول شماره ۲ مشخص شده است، «حق آزادی بیان، اندیشه و دین» با ۱۱ بار ارجاع، «حق برخورداری از استانداردهای مناسب زندگی و تأمین نیازهای اساسی» و «حق تعیین سرنوشت و دموکراسی» نیز هریک با ۱۰ بار ارجاع در مصرع‌ها، واجد بیشترین و «حق آموزش»، دارای کمترین فراوانی در متن هستند. «حقوق حیوانات و محیط‌زیست» نیز هفت بار ارجاع در متن دارد. بنابراین تا حدودی مختصات زیربنای اخلاقی که این ترانه نشان می‌دهد را می‌توان ترسیم و چنین ادعا نمود که پیکره این ترانه، با روایت دردها، کمبودها و آرزوهای مشترک، بخش مهمی از آرمان‌های جنبش - که مبتنی بر حقوق و ارزش‌های بشر در قرن بیست و یکم است - را نشان می‌دهد و البته «آزادی بیان»، مهم‌ترین خواسته‌اش است.

شماره مصرع	مصرع ترانه با مطلع «برای»	اصل توییت با مطلع «برای»	علت سلیبی	علت ایجابی
۱	نوی کوجه رخصین	آزادانه رخصین نو کوچی‌س کوچتهای کشورم		
۲	ترسیدن خوفت بوسین	تمام روزهایی که با ترس مشغولمان را در خیابان بوسیدیم		
۳	خواهرم، خواهرت، خواهرمون	خواهرم، خواهرت، خواهرمون		
۴	تغصیر مغزها که بوسین	تغصیر مغزهای بوسیده		
۵	سرمه‌گی، برای بی‌پولی	آون پادری که سرمه‌ده خلوادش شد و گم‌رش زیر بار مشکلات خم شد		
۶	حسرت یک زندگی معمولی	یا زندگی معمولی		
۷	کودک زبانه‌گرد و آرزوهایش	آون چنه زبانه‌گردی که گفت: «آرزو چیه؟»		
۸	اقتصاد دستوری	اقتصاد دستوری، برای دخالت دولت تو اقتصاد		
۹	هوای آلوده	هوای آلوده و سنی که نوش نفس می‌کشیم، برای ریزگردها		
۱۰	ولعصر و ترخای فرسوده	خستگی‌ش فرخ‌تهای خیلون ولعصر		
۱۱	بیروز و احتمال اعتراض	حتی برای بیروز که تو خطر اتفرانه		
۱۲	سنگ‌های بی‌گناه، مسمومه	سنگ‌های مظلومی که لایوش توسط شهرداری‌ها قتل عام شدن		
۱۳	گره‌های بی‌رفقه	گره‌های بی‌رفقه این ششامون اشاره به روزشبه‌های ملت‌ب آغاز جنبش		
۱۴	نصیر تکرار این لحظه	حسرت آندواره بدین فرزندش و آ تکرار این لحظه که بر تل یک پدر آمدند اسماعیلیون! شکلتید اشاره به سقوط هوایمی اکرایی		
۱۵	چهره‌ای که می‌خنده	روزی که پروطای هممون، نصیر خودمون با آبی پراز خنده پانه اشاره به آزادی بیان		
۱۶	ناش آهواره برای آینده	ناش آهواره و آیندهمون		
۱۷	این بهشت اجباری	بهشت اجباری		
۱۸	بخیه‌های زندانی	بخیه‌های زندانی		
۱۹	کودکان آغاسی	کودکان آغاسی		
۲۰	این همه «برای» غیر تکراری	این همه «برای» غیر تکراری		

دگرگون‌سازی ادراکات از واقعیت اجتماعی

میريام ماكبّا^{۲۰}: «مردم می‌گویند من از سیاست می‌خوانم. اما آنچه من می‌خوانم سیاست نیست؛ حقیقت است» (as cited in Ewens, 1992, 192).

ترانه برای... در وهله اول سعی در پاسخ به این پرسش بنیادین دارد که علت شکل‌گیری این جنبش چه بوده است؟ هدف مهم از این امر، بر ساخت یک «واقعیت اجتماعی» تازه است؛ زیرا «معترضان باید نحوه نگرش مردم به محیط و جامعه خود - یعنی گذشته، حال و آینده - را تغییر دهند و خود را متقاعد نموده که وضعیت غیرقابل تحملی وجود دارد که توجه و اقدام فوری‌ای را ایجاب می‌کند» (Stewart et al., 2012, 50). این مهم در ترانه برای... با ارجاعات مستقیم و ضمنی به گذشته، تمرکز اصلی بر معضلات

زمان حال و اشاره به آینده انجام پذیرفته است. در جنبش «زن. زندگی. آزادی»، «گذشته»، نه بهمانند انقلاب ۱۳۵۷ ه.ش ایران، حاوی ارزش‌های سنتی و دینی او توأم با میل بازگشت رمانتیک‌وار به آن است و نه همچون «جنبش سبز»^{۴۱} - در مراحل اولیه‌اش - بر روایتی خاص از یک رخداد خاص تمرکز دارد؛ بلکه گذشته‌ای است نامطلوب که تا اکنون امتداد و فعلیت دارد و اکثر دلایل اعتراض در آن اگرچه در پیوستار تاریخ معاصر ریشه در گذشته دارند اما مسئله اکنون جنبش هستند؛ از این رو، در این ترانه نیز تنها در دو مصرع، به وقایع خاصی که در گذشته رخ داده و پایان پذیرفته، یعنی: «تصویر تکرار این لحظه اسقوط هواپیمای آکرینی»^{۴۲} و «ولیعصر و درختای فرسوده»، اشاره شده و در باقی مصرع‌ها بر روایت از واقعیت زمان حال و آینده تمرکز شده است.

چارلز استوارت در این باره اذعان می‌کند: «جنبش‌های اجتماعی، بخش قابل توجهی از کوشش‌های اقلیتی خود را برای تغییر ادراک از زمان حال اختصاص داده» (Ibid., 52) و «معترضان به دنبال کلماتی هستند تا فوریت مشکل و نیاز به اقدامی عاجل را بیان کنند. توانایی نسبت دادن ارتباط مشکلات به زندگی شنوندگان، برای تغییر ادراک از زمان حال ضروری است» (Ibid., 53). این امر در ترانه برای... - که غالب محتوای آن با ۱۸ مصرع، دال بر وجود مشکل یا زوال ارزش در «اکنون» است - نخست با توجه دادن به معضلاتی همچون: «اقتصاد دستوری»، «هوای آلوده»، «بی‌پولی»، «درختای فرسوده» و... انجام پذیرفته که گریبان‌گیر اکثریت اقشار اجتماع بوده و برای بهزیستی کل جامعه «ضرورت» دارند؛ دوم، با خرد جمعی معترضان انجام شده که «اعتبار ضرورت امر» را بالا می‌برد و سوم، با ترسیم دامنه وسیع مشکلات و تنوع معضلات، این ترانه کوشش نموده تا شرایط بحرانی و ازهم‌گسیخته یک جامعه را به تصویر بکشد. حضور آرایه پُرنرنگ «تکرار» در مصرع‌ها نیز - که هم در تکرار واژه «برای» و هم در تکرار متکثر علل اعتراض، نمود یافته - فضایی را خلق کرده که در آن، عاملیت «زمان»، گرداننده چرخه تولید و بازتولید معضلات ریشه‌دار، تکراری و همیشگی است. دلالت‌های معنایی در نام‌گذاری‌های کلی و عبارات تلویحی در این ترانه، همچون: «مغزهای پوسیده»، «شعارهای توخالی»، «بهشت اجباری»، ظاهراً چنان در روشنی و در پیوند با تجربه زیسته معترضان قرار دارد که اشاره‌های بی‌مصدق هم بدان کافیست. نام‌گذاری‌های متعدد در این ترانه، «اضطرار واقعیت حال» را ملموس‌تر نموده و جهان معنایی معترضان را نشان (شکل) می‌دهد؛ چراکه: «ما از طریق نام‌گذاری، خود را متعهد به واقعیت‌های مختلف می‌کنیم؛ زیرا کلمات، ابزاری هستند برای بیان آنکه دیگران چگونه باید دنیا را ببینند» (Woodward, 1975, 301). با تصویر سیاهی که جنبش‌های اجتماعی از آینده - در

امتداد حال - ترسیم می‌کنند، از یک سو تلاش دارند حس فوریت برای سازماندهی و انجام کنش در حال حاضر - قبل از آنکه بسیار دیر شود - را به مخاطبینشان القا نمایند و از سوی دیگر، با نشان دادن تصویر روشن و جلوه‌هایی از آرمان‌شهر موعود نیز، سعی در ترغیب به تغییر شرایط مذموم حال دارند (Stewart et al., 2012, 55-56). با این توضیح و چنان‌که متن برای... نیز نشان می‌دهد؛ «زن. زندگی. آزادی». جنبشی است که سعی در گذار از شرایط «منفی حال» به «آینده روشن» دارد و صراحتاً هشت مصرع در ترانه، نوید آینده روشن و بشارت به «خورشید پس از شبای طولانی» و «احساس آرامش» می‌دهند و امید دارند که شاید در پی آزادی بیان، تصویر مجازی کاربران معترض در تویتر، تبدیل به تصویر حقیقی خودشان با «چهره‌ای که می‌خنده» بشود و در پی آزادی عقاید و آزادی‌های فردی، «توی کوچه رقصیدن» دیگر آرزو نباشد و جامعه و اقتصادی چنان بالنده و پایدار شکل‌گیرد که «دانش‌آموز، برای آینده» شان مجبور به ترک تحصیل، مهاجرت یا دچار نومی‌دی و ترس از آینده نشوند.^{۴۳} همه این کوشش‌ها در متن، به شکل‌دهی به درک از آنچه در گذشته رخ داده، آنچه در اکنون و حال اضطرار دارد و آنچه در آینده باید انتظارش را کشید، کمک نموده تا در نهایت، به برساخت یک «واقعیت اجتماعی تازه» منتهی گردد.

تغییر خودادراکی

خودادراکی، تمام آن درک و پنداری است که یک فرد نسبت به رفتارها، توانایی‌ها و مشخصات منحصر به فرد خویش دارد و به این پرسش پاسخ می‌دهد که: «من که هستم؟» (Bailey, 2003). ریچارد گرگ با مطالعه تئوریک سه جنبش معاصر آمریکا نشان داد که: «کارکرد اصلی رتوریک اعتراض، برای خود معترضان است که احساس نیاز به بازسازی و تأیید روانی دارند» (Gregg, 1971, 47)، و معترضان از «یگویی» آسیب‌دیده یا نابسند رنج برده و جهت تقویت آن، باید خود را انسان‌هایی بالارزش و دارای قدرت در دست گرفتن نهادهای قدرتمند، هنجارها و ارزش‌های فرهنگی ریشه‌دار ببینند (Gregg, 1971; Stewart, 1999 & 1991). یک جنبش، چه به دنبال آزادی، عدالت، برابری و غیره، برای افراد درون گروه بوده و «خودنگر»^{۴۴} باشد، و چه به دنبال احقاق حقوق دیگران، یا «دگرنگر»^{۴۵} باشد، کارکرد ایگو-محور در تئوریک آن کاملاً ضروری است؛ ولی باتوجه به نوع جنبش، این کارکردها متفاوتند (Stewart, 1999, art). جنبش «زن. زندگی. آزادی»، مشخصاً پیرامون مطالبات معترضان درون آن شکل گرفته و تغییر خودادراکی در آن توسط ترانه برای... از این منظر و در چهار لایه هم‌پوشاننده: ادراک از قربانی شدن، هویت، عزت نفس و پایگاه اجتماعی قابل بحث و بررسی است. ترانه برای... را می‌توان سراسر یک شکوه‌نامه دانست که در آن، قربانیان نقض حقوق بشر، پایمال شدن حقوق اساسی خود،

«واگو‌بیه‌های یک جنبش اجتماعی» کارکردهای رتوریکِ ترانه اعتراضی برای...

زندگی. آزادی». اگرچه با تبعیض علیه زن آغاز شد و بخش مهمی از هویت گروه، ذیل مسئله جنسیت و حمایت از احقاق حقوق زنان تعریف شده، برخلاف جنبش‌های «تبعیض نژادی»، «حق رأی»، «مخالفت با جنگ»، «تبعیض جنسیتی» و...، صرفاً در یک مقوله خاص تمرکز پیدا نکرده و حرکتی به سوی ارزش‌های متکثری است که گروه در پی آن است.

در این ترانه، هویت اجتماعی ابتدا در قربانی‌بودگی معترضان نمود پیدا کرده، اما در آنجا متوقف نشده و در تجمیع مصرع‌ها، ذیل چتر ایجابی، نو و منحصر به فرد «زن. زندگی. آزادی». به‌عنوان شعار اصلی این جنبش تکامل پیدا کرده است. واژه‌های «زن»، «خواهر» و «دختر» در متن، هویت‌بخش قشر (جنسیت) مورد تبعیض واقع شده‌اند و واژه‌های «زندگی»، «خندیدن»، «رقصیدن»، «بوسیدن» و ... و عبارات «اقتصاد دستوری»، «هوای آلوده» و...، هویت‌بخش افرادی است که به دنبال «زندگی معمولی» و نیازهای ابتدایی انسان هستند و واژه «آزادی» نیز مهم‌ترین کلیدواژه هویت‌بخش در هر جنبش آزادی‌خواه -از انقلاب کبیر فرانسه، انقلاب‌های سوسیالیستی، تا انقلاب‌های رنگین قرن بیستم و انقلاب ۱۳۵۷ ه.ش ایران- بوده که در شرح و نفی «بهشت اجباری»، «نخبه‌های زندانی»، «شباب طولانی»، «ترسیدن» و... نمود پیدا کرده است. البته این سه مفهوم، نه جدا از هم، بلکه کل آن، در توافق جمعی افراد جنبش، هویت‌بخشی کرده و «حس تعلق و اشتراک در بینش جمعی را ارائه داده و برای یک نسل در حال اعتراض، اساس درک و تجربه مشترک را فراهم نموده است» (Eyerman & Jamison, 1995, 464).

در کنار هویت‌بخشی این مفاهیم ارزشی، هویت جمعی در این ترانه با پی‌ریزی «برای»‌های متکثر -که «ما» بدان دچار هستیم و «ما» فریادش می‌زنیم- تقویت می‌شود. اسفندیار منفردزاده^{۴۷} در این باره می‌گوید: «شروین لشکری ایجاد کرد که از دانه‌های توت‌های مردم بود و تمام آدم‌هایی که اعتراض کردند... را کنار هم جمع کرد و لشکری از مردم به هم پیوند داد» (به نقل از قاضی، ۱۴۰۱).

از دیگر عوامل ضروری در تغییر خودادراکی در جنبش‌های خودنگر، بر ساخت شخصیت و تقویت ایگوی اعضاء، از طریق ترمیم، بازیابی و افزایش «عزت‌نفس» است. «قربانیان جوروستم، از آنکه به خود اجازه داده که مورد تحقیر واقع شده و از انسانیت خارج و سلب‌حیثیت بشوند، دچار نفرت از خود گشته و از این احساس گناه، رنج می‌برند. ترانه‌های اعتراضی فریاد می‌زنند: «ما کسی هستیم»؛ «ما مهم هستیم»؛ «ما در جامعه مشارکت داریم» (Stew-art et al., 2012, 60). این وجه کارکردی در ترانه برای...، با تأکیدات مکرر بر جایگاه قربانی‌بودگی معترضان، به نظر

محیط‌زیست و دیگر جانداران را علت قیام و اعتراض اعلام کرده و در عین حال با این عمل، به فضائل اخلاقی خود نیز اشاره می‌کنند؛ «با این امید که تمایزهای شدیدی، میان نیروهای درست و غلط -آنگونه که معترضان آن را درک می‌کنند- ترسیم نمایند» (Mattern, 1998, 33). همانند رتوریک جنبش اجتماعی «من هم»^{۴۸}، کارکرد تغییر ادراک از «قربانی شدن» در ترانه برای... نیز، پُررنگ است؛ زیرا این اثر، با توسل به هر «برای»، شکل یا نوعی از انواع قربانی‌بودگی را با اشارات مستقیم به حضور امر نامطلوب یا فقدان امر مطلوب، نمایش داده و «این تلاش‌ها به‌ویژه زمانی اهمیت پیدا می‌کند که جنبش‌های اجتماعی از راهبرد قطبی‌سازی، در تلاش برای تشدید شکاف بیشتر بین خود و نهاد ظالم استفاده نموده و افراد غیرمتعهد را به پیوستن به صفوف جنبش تشویق نمایند» (Bowers et al., 2009, 34). در این ترانه در پس ایجاد هر «برای»، طبیعتاً عاملیتی نهفته که همان «دیگری ظالم» است و چنان‌که گرگ خاطر نشان می‌کند: «اگر کسی احساس ظلم کرد، دلالت دارد «ظالمی» مسئول آن «ظلم» است و معترضان با درک این تضاد، خود را در برابر دیگری بازمی‌شناسند» (Gregg, 1971, 79). از این جهت، ترانه برای... نیز با ایجاد و تأکید بر قطب مثبت و آشکار «مای مظلوم بی‌گناه» و در لفافه قراردادن قطب منفی و پنهان «دیگری ظالم شرور» و انتخاب روایت احوال قربانیان، به‌جای روایت احوال ظالم، اولاً ایشان را ارج نهاده و ثانیاً هویت «مای قربانی» را شکل بخشیده است. در نتیجه، «این پندار تازه از خود، با ایجاد خودادراکی مثبت، منجر به تقویت ایگوی اعضاء شده» (Ibid). و معترضان را در آن جنبش به‌طور بالقوه در موضع «تظلم‌خواهی» قرار می‌دهد تا به دنبال «عدالت» بروند. ترانه برای... در این کارکرد، درست در همان زمانی که می‌بایست یعنی در ابتدای ناآرامی مدنی جنبش، انتشار یافت؛ زیرا چارلز استوارت، با تحلیل محتوای ترانه‌های اعتراضی دو سده اخیر آمریکا، نشان داد که: کارکرد ایگو-محور این نوع از قطبی‌سازی [قربانی و ظالم]، در مراحل اولیه جنبش‌های خودنگر، فراوانی و اهمیت کارکردی بیشتری دارد (Stewart, 1991, 250).

لایه دیگر از تغییر خودادراکی، تغییر ادراک از «هویت» یا به نوعی «هویت اجتماعی» است؛ زیرا «کارکرد سرودهای اعتراضی، اغلب برای معترضان درون جنبش است و انسجام و گروه‌بودگی یک جنبش اجتماعی را افزایش داده» (Bowers et al., 2009, 24-25) و «معترضان از طریق هویت اجتماعی، حس حیاتی با هم بودن و همبستگی را دریافت نموده و خود را برادر و خواهرانی دیده که دیگر قربانیانی منزوی نیستند که به‌تنهایی، در برابر ستمگرانی قدرتمند ایستاده‌اند؛ بلکه هم‌رهانی هستند که از طریق «هویت منحصر به فرد خود»، متحد شده‌اند» (Stewart et al., 2012, 60-61). جنبش «زن.

بین مشروعیت، آن گونه که ادعا می‌شود و آن گونه که باور می‌شود را پُر می‌کند» (Francesconi, 1982, 49). از سوی دیگر، این اثر، با اشارات غیرمستقیم به «علل ایجاد مطالبه این ارزش‌ها» از اساس - که طبیعتاً مهم‌ترینشان نهادهای سیاسی است - در راستای «مشروعیت‌زدایی تقابلی» از ساختار حاکم بر جامعه اقدام نموده و تضاد ماهوی جنبش با ایشان را نشان داده است.

«جنبش‌های اجتماعی باید خود را در پیوند با هنجارها و ارزش‌های اجتماعی بنیادین معرفی کرده، تا از حاشیه به کانون اصلی جامعه - جایی که مشروعیت در آن نهفته است - میل نمایند. [به همین دلیل] معترضان معمولاً خود را با حقوق و ارزش‌های سنتی، برابری، عدالت و کرامت پیوند می‌دهند» (Ibid., 50). این راهبرد، بر وجه ایجابی یا جاذبه ارزشمند رتوریک توجه دارد و در برای... از دو جنبه قابل بررسی است: اول، شیوه گردآوری و بیان آن ارزش‌ها [فارغ از نوع آنان] است؛ که مبتنی بر خردجمعی افراد درون جنبش بوده؛ و دوم، واکاوی نوع آن ارزش‌ها است. مطالبات مطروحه در متن ترانه برای...، پیش‌تر، در گرایش «برای» توییت‌ر و بر بنیان علل مشترک و متکثر اعتراض، مشروعیت پیدا کرده بود. و مهم‌ترین کارکرد مشروعیت‌بخش در این ترانه، اساساً شیوه تولید مشارکتی محتوای آن است؛ که طیف وسیعی از مطالبات موجه از منظر معترضان را بی‌واسطه نمایندگی کرده و در این عمل نیز، صادق بوده است. زیرا رسانه انتشار ترانه (شبکه‌های اجتماعی)، وابسته به هیچ جریان سیاسی نبوده و نهاد غیرمستقل دیگری بدو در تولید و پخش آن درمیان نبوده و ترانه‌ساز نیز، کمترین دخل و تصرف را در متن خواسته‌ها اعمال نموده است.

در خصوص جنبه دوم، نوع ارزش‌های بازگفته در ترانه، در کمک به توجیه مشروعیت جنبش «زن. زندگی. آزادی.» در بستر جامعه فعلی ایران، کارکرد بالقوه مؤثر و اساسی‌ای داشته است؛ زیرا، جامعه ایران در سال‌های اخیر، دچار تحولات بنیادین در ارج‌دهی به ارزش‌های نوین بشر بوده و به دنبال حقوق زن، کرامت انسانی، سکولاریسم^{۴۸} و دموکراسی است (سرکوهی، ۱۴۰۱) و تفاوت اصلی جنبش‌های نو، با نمونه‌های پیش از دهه ۶۰ م.، در اهداف آنهاست؛ که صرفاً بر موضوعاتی با کیفیات مادی [همچون رفاه اقتصادی] تمرکز نکرده، بلکه خواسته اصلی‌شان پیرامون مسائل مرتبط با حقوق بشر و تغییرات اجتماعی در هویت، سبک زندگی و فرهنگ شکل می‌گیرد (Pichardo, 1997). ارزش‌های اشاره شده در این ترانه نیز - چنان‌که در جدول شماره ۲ مشخص شده - متمرکز بر همین ارزش‌های نو، با محوریت آزادی بیان است. بنابراین می‌توان چنین نتیجه گرفت که ارزش‌های متبلور شده در انگیزه‌های معترضان در این اثر، دست‌کم در بخش قابل توجهی از نسل اخیر

ضعیف می‌نماید؛ هرچند، تمامی مصرع‌ها - چه با ثبوت یک ارزش و چه با نفی یک ضدارزش - به‌طور منفعلانه، به دنبال معرفی «ما»، و اهمیت «ما» به‌عنوان «مروج این ارزش‌ها» است. از زاویه دیگر، وسعت دامنه دلایل اعتراض - که گریبان‌گیر همه افراد جامعه است - اهمیت «ما» به‌عنوان کل جامعه، یا دست‌کم «اکثریت» و اهمیت اکثریت را نشان می‌دهد.

رتوریک در سطحی وسیع‌تر، برای تغییر خودادراکی معترضان در جنبش‌های خودنگر، به «پایگاه ایشان در سلسله‌مراتب ساختار اجتماع» نیز می‌پردازد. گِرِگ در این‌باره می‌گوید: «وقتی گروهی از مردم در سلسله‌مراتب نمادین اجتماع، به‌عنوان معترض ظاهر می‌شوند، شرایط، اعمال و ادراک از خود، آنان را در موقعیت دفاعی نمادین قرار می‌دهد؛ و قبل از اینکه بتوانند به هویت‌های مثبت بیشتری پی‌ببرند، باید خود را از آن موقعیت نمادین رهایی بخشند» (Gregg, 1971, 75-76). معترضان خود را محروم، به‌حاشیه‌رانده و نادیده‌گرفته شده می‌دانند و مدعی هستند که با ایشان، در ردیف کودکان و پایین‌ترین عناصر جامعه همچون مجرمان، احمقان و دیوانگان رفتار می‌شود. درحالی که با آورده‌ها و هم‌بخشی‌شان به جامعه، خواستار به رسمیت شناختن پایگاهی برابر یا حتی بالاتر از سایرین در سلسله‌مراتب اجتماعی هستند (Stewart et al., 2012, 62). از این منظر، برای... چنین استدلال می‌کند: چرا برای «بوسیدن» باید ترسید؟ چرا نمی‌توان «در کوچه رقصید»؟ چرا «مغزهای پوسیده» برای ما تعیین تکلیف می‌کنند؟ و این «هوای آلوده»، «درختای فرسوده»، «شرمندگی و بی‌پولی»، «اقتصاد دستوری»، «زنداد»، «زباله‌گردی»، «خانه‌های پوشالی»، «گریه‌های بی‌وقفه» و «قرص‌های اعصاب»، حق ما نیست؛ زیرا اولاً، ما انسان هستیم و این حقوق ابتدایی و اساسی ماست؛ ثانیاً، ما ارزش‌مدار هستیم: ما به دنبال «آزادی» هستیم؛ به فکر «میهن و آبادی» هستیم؛ به دنبال برابری حقوق زن و مرد هستیم؛ به فکر «دانش‌آموزا» و «آینده» هستیم؛ دغدغه انسان داریم و وراثت، به فکر «کودکان» پناهنده نیز هستیم؛ ما حامی حقوق حیوانات و حفظ محیط‌زیست هستیم؛ بنابراین پایگاه اجتماعی فعلی ما این بوده و خواستار ارتقاء آن، با به رسمیت شناختن حقوق و ارزش‌هایمان هستیم.

مشروعیت‌بخشی به جنبش

ترانه برای... از یک سو، با اشاره به ارزش‌های جنبش سعی در موجه‌سازی علل شکل‌گیری و «مشروعیت‌بخشی مشارکتی» به آن دارد؛ زیرا «یک جنبش اجتماعی تنها در صورتی می‌تواند موفق باشد که خواسته‌ها و روش‌های آن به‌نحوی در چشم نهادهای، مردم و اعضای بالقوه‌اش مشروع باشد» (Rimlinger, 1960, 329)؛ و «رتوریک، شکاف

«واگوبه‌های یک جنبش اجتماعی» کارکردهای رتوریکِ ترانه اعتراضی برای...

پوسیده» و «بهشت اجباری»، یک ساختار سیاسی غیردموکراتیک و تغییرناپذیر را نشان داده است؛
 • نبود حقوق حیوانات و محیط‌زیست: در «سگ‌های ممنوعه»، «پیروز و احتمال انقراضش»، «درختای فرسوده» و «هوای آلوده»، مورد تأکید قرار گرفته است.

بنابراین کارکرد بالقوه مشروعیت‌زدایی در برای... با تأکید بر این فقدان‌ها - که در مسئولیت‌نهادهای سیاسی است - کاملاً ملموس است و جنبش «زن. زندگی. آزادی.» با بهره بردن از چنین رتوریک، «تا حد بالائی تمایز خود را از ساختار واقعی، محتوای قانونی و ایدئولوژیک نظام مسلط می‌گیرد» (سرکوهی، ۱۴۰۱). این اشارات صریح و ضمنی در متن، الگوهای پیوند عادی قدرت در جامعه و نهادها را به چالش کشیده و «فریاد ایست! در آن ساختار سرداده و بدان می‌گوید: شما نمی‌توانید به این فرض ادامه دهید که تنها نظم واقعی و صحیح موجود هستید» (Cathcart, 1978, 243). این ترانه در این کارکرد رتوریک خود، با شکایت از فقدان ارزش‌های اخلاقی و حقوقی و تقبیح ضدا ارزش‌های موجود، سعی در تبیین آن دارد که: «سیاست بدون اخلاق چیزی فراتر از سلطه‌گری نیست... و به‌گفته دکتر مارتین لوتر کینگ^{۴۹}: «ورشکستگی اخلاقی همانند ورشکستگی اقتصادی می‌تواند تمدن‌ها را به زانو در بیاورد» (به نقل از جهانگیلو و لقمانی، ۱۴۰۱).

نتیجه

در راستای پاسخ به پرسش‌های پژوهش در خصوص چرایی و چگونگی کارکردهای رتوریک و نیز برای واکاوی علل مقبولیت ترانه برای... در جنبش «زن. زندگی. آزادی.»، سه کارکرد رتوریک الگوی چارلز استوارت مورد ملاحظه، بحث و بررسی قرار گرفت و مشاهده شد که این ترانه، با توسل به روایت علل متکثر اعتراض، بر روی معضلات متعددی که از گذشته تا اکنون در جامعه فعلیت دارند، تأکید کرده و همراه با نوید یک آینده روشن، سعی در دگرگون‌سازی ادراک از عادی بودن شرایط فعلی و بر ساخت یک «واقعیت اجتماعی نامطلوب» داشته است. این ترانه با شناساندن جایگاه قربانی‌بودگی معترضان به ایشان و تعریف «ما»ی مظلوم و «دیگری» ظالم، آن‌ها را تشویق به «عدالت‌خواهی» کرده و با افزایش عزت‌نفس و ارتقاء پایگاه اجتماعی آنان به‌عنوان «مروّج ارزش‌های نو» و با شکل‌دهی به هویت اجتماعی‌ای که پیرامون علت‌ها و بینش مشترک با محوریت «آزادی بیان» گردهم آمده و همچنین با تزریق حس تعلق به یک گروه ارزش‌مدار، ایگوی آسیب‌دیده معترضان را ترمیم و تقویت نموده است. ترانه مذکور با تأکید بر ارزش‌های مبتنی بر حقوق بشر، حقوق حیوانات و محیط‌زیست - که در شیوه‌ای مشارکتی

جامعه ایران ریشه دوانده است و کارکرد مهم این اثر در دسته‌بندی و تبدل رتوریک این ارزش‌هاست که به ایجاد زمینه مشترک و تفاهم در میان معترضان و بازتعریف دقیق‌تر از جنبش برای کسب مشروعیت کمک رسانده و مضافاً به دلیل جهان‌شمول بودن این ارزش‌ها برای نوع انسان، هم‌دلی و حمایت دیگر افراد و جوامع [خارج از جنبش و ورای فرهنگ و ملیت] را نیز برانگیخته است. استوارت بیان می‌دارد: «گر رتوریک تقابلی بخواهد جنبش را به جایگاهی متعالی در جامعه برساند، باید بتواند تعداد قابل توجهی از مردم را متقاعد نماید که نظم اجتماعی فعلی را نامشروع و یا حداقل کمتر از جنبش مشروع بدانند. هدف آن است که در ذهن مردم، نسبت به روابطشان با نهادهای مسلط تردید ایجاد شود» (Stewart et al., 2012, 69). این راهبرد تقابلی نیز در متن برای... پُررنگ است؛ زیرا پیکره آن را اثرات حضور ضدا ارزش‌ها و فقدان ارزش‌ها شکل داده و تمام مصرع‌ها [چه سلبی، چه ایجابی] - که علل اعتراض هستند - خود معلول نظام سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مسلط بوده و متن به‌طور تلویحی کوشش نموده تا نشان دهد: «نظم موجود، غیرمنطقی، فاقد التزامات اخلاقی و در نتیجه غیرقانونی است» (McGuire, 1977, 44). هریک از مصرع‌های منفی این ترانه، بر وجهی از نقض حقوق بشر، حیوانات و محیط‌زیست، یا نتایج آن تأکید دارد و برطبق جدول شماره ۲، در پنج مقوله کلی‌تر قابل دسته‌بندی است:

- نبود برابری / وجود تبعیض: تبعیض در حق زنان در مصرع‌های «خواهرم، خواهرت، خواهرامون» و «دختری که آرزو داشت پسر بود»؛ و تبعیض در حق دگراندیشان در «این بهشت اجباری» و «تغییر مغزهای پوسیده» مورد اشاره قرار گرفته است.
- نبود آزادی بیان، اندیشه و دین، و حفظ حریم‌شخصی: در مصرع‌های «این بهشت اجباری»، «چهره‌ای که [در آینده با وجود آزادی بیانی که اکنون نیست] می‌خنده»، «نخبه‌های زندانی»، «توی کوچه رقصیدن»، «ترسیدن به وقت بوسیدن»، فقدان آزادی‌های فردی برجسته شده است.
- نبود حق حیات، سلامت، آموزش، امنیت و نیازهای اساسی زندگی: در «شرمندگی، بی‌پولی»، «حسرت یک زندگی معمولی»، «کودک زباله‌گرد»، «خونه‌های پوشالی»، «اقتصاد دستوری»، «هوای آلوده» و «درختای فرسوده»، به عدم تأمین نیازهای اساسی انسان و فقدان حداقل شرایط زندگی خوشبخت در جامعه اشاره شده است.
- نبود دموکراسی و حق تعیین سرنوشت: در «اقتصاد دستوری»، «شعارهای توخالی»، «مغزهای

تولید شده و متکی بر خواست عموم معترضان است- سعی در مشروعیت‌بخشی به جنبش داشته و با رسواسازی و تقبیح غیرمستقیم نهادهای مسلط بر جامعه از طریق نشان دادن نتایج عملکردشان، به مشروعیت‌زادایی از آنان به‌طور بالقوه کمک رسانده است.

پی‌نوشت‌ها

1. Communication Studies (Communication Science).
2. Rhetoric.
3. Functional Approach.
4. Primary Agency.
5. New Social Movements.
6. Persuasion
۷. به کردی «ژن، ژیان، ژادی»، شعاری سیاسی و اجتماعی است که نخستین بار توسط زنان مبارز کرد در کردستان ترکیه و سپس در جنگ علیه داعش استفاده شد (Lazarus, 2023). این شعار به سایر تجمعات اعتراضی سطح جهان نیز راه یافت و در ایران، پس از مرگ مهسا امینی و در میانهٔ خاکسپاری‌اش در سقز سر داده شد و در کمتر از چند ساعت در خیابان‌ها و صحن دانشگاه‌های ایران فریاد زده شد و به‌سرعت به شعار اصلی و نام آن جنبش تبدیل گشت (یورونیوز، ۱۴۰۱).
۸. Charles J. Stewart، استاد گروه مطالعات علوم ارتباطات، کالج علوم مقدماتی (هنرهای آزاد)، دانشگاه پردو، ایالات متحده آمریکا.
9. Transforming Perceptions of Social Reality.
10. Altering Self-perceptions of Protestors.
11. Legitimizing the Social Movement.
12. Thematic Analysis.
۱۳. Ego، در نظریه روانکاوی، بخشی از شخصیت انسان است که به‌عنوان خود (self) یا من (I)، از طریق ادراک دنیای بیرونی تجربه می‌شود و میانجی بین نهاد (Id)، فراخود (Super-Ego) و دنیای خارجی است و به بخشی گفته می‌شود که به یاد می‌آورد، ارزیابی می‌کند، برنامه‌ریزی می‌کند و به طرق دیگر به دنیای فیزیکی و اجتماعی اطراف پاسخ داده و در آن عمل می‌نماید (Britannica, 2023).
۱۴. در ابتدای جنبش «زن، زندگی، آزادی»، شماری از زنان ایرانی در حرکتی نمادین در اعتراض به مرگ مهسا امینی، موهای خود را کوتاه کردند. بریدن مو به‌هنگام عزاداری در میان بعضی از اقوام ایران از جمله لرها نشانه سوگواری است؛ آیینی که اکنون به روایت برخی از معترضان، به نمادی برای نشان دادن خشم تبدیل شده است.
۱۵. به فرانسوی Féminisme، گستره‌ای از جنبش‌های سیاسی، ایدئولوژی‌ها و جنبش‌های اجتماعی است که به دنبال تعریف، برقراری و دستیابی به حقوق برابر جنسیتی در مسائل سیاسی، اقتصادی، شخصی و اجتماعی است. فمینیست‌ها بر این باورند که جوامع، دیدگاه مردان را در اولویت قرار می‌دهند و با زنان در این جوامع به‌صورت منصفانه‌ای رفتار نمی‌شود.
۱۶. ترکیب «ادب اعتراض» که با مترادفاتی چون ادب ستیز، ادب شورش، ادب مقاومت، ادب پرخاشگر، ادب انتقادی در برابر ادب سازش، در آثار ادب‌پژوهان و فرهنگ‌ها به تصریح از آن یاد شده است؛ به آن دسته از سروده‌ها و نوشته‌ها اطلاق می‌شود که به نوعی روح انتقاد یا اعتراض یا مقاومت شاعر و نویسنده را در برابر عوامل تحمیلی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی حاکم منعکس کرده است.
۱۷. شریعتی و مهدوی‌مزده، زمینه‌های تحول موسیقی دهه ۵۰ ه.ش ایران و شکل‌گیری موسیقی اعتراضی آن دوره را به لحاظ جامعه‌شناختی مورد مطالعه قرار دادند (۱۳۹۹). و محمدپور و همکاران، ترانه‌ها و تصنیف‌های تاریخی ایران تا دوره مشروطه را

مرور و بررسی کردند که هریک، در واکنش به چه رویدادی سروده شده (۱۴۰۱)؛ و در پژوهشی دیگر، ترانه‌های سیاسی دوره پهلوی (۱۳۲۰-۱۳۵۷ ه.ش) را تحلیل محتوا کرده و نتیجه گرفتند که در آن‌ها، تصاویری از بافت جامعه و سیاست، با گفتمان اختناق و ناراضی‌آرایی شده است؛ که شامل: انتقاد اجتماعی، میهن‌دوستی و پیوستگی ملی، اختناق و اعتراض، و انقلاب و امید است (۱۴۰۰).

18. Communication Theory.

۱۹. Artifact، مفهومی است که اولین بار ادوین بلک (Edwin Black)، به‌عنوان هرگونه از ارتباط به کار برد و در واقع هر اثری-همانند: خطابه، موعظه، ترانه، فیلم و...- است که منتقد رتوریک آن را بررسی می‌کند (احمدی و پورنامداریان، ۱۳۹۶، ۴۸).

20. Victimage.

21. Social Status.

22. Coactive.

23. Confrontational.

۲۴. زاده ۱۳۷۹ ه.ش، دختر ایرانی و اهل سقز بود. وی در زمانی که در تهران مسافر بود، در عصر روز سه‌شنبه ۲۲ شهریور ۱۴۰۱ ه.ش، در نزدیکی ایستگاه متروی شهید حقانی، توسط «پلیس امنیت اخلاقی» به دلیل بدحجابی دستگیر و در حین بازداشت دچار کما شد و سه روز بعد در بیمارستان کسری تهران جان باخت. برای کسب اطلاعات بیشتر از جزئیات این رخداد و روایات مختلف از آن، رک به (بی‌بی‌سی، ۱۴۰۱ الف؛ رادیوفردا، ۱۴۰۱ الف؛ همشهری آنلاین، ۱۴۰۱).

۲۵. بر روی سنگ قبر موقت مهسا امینی به زبان کردی نوشته شد: «ژینا گیان تو نامری ناوت نه‌بیته ره‌مز». برگردان به فارسی: «ژینا جان تو نمی‌میری، نامت یک رمز (نماد) می‌شود» (خرداد، ۱۴۰۱).

26. Twitter.

۲۷. Trend، در توییت‌ر، به کلمه، عبارت یا موضوعی که به تعداد بیشتری نسبت به سایرین ذکر می‌شود، «موضوع ترند» یا صرفاً «ترند» می‌گویند. موضوعات ترند از طریق تلاش هماهنگ کاربران به دلیل رویدادی که افراد را وادار می‌کند در مورد یک موضوع خاص صحبت کنند، محبوب می‌شود.

۲۸. Tweet، ارسال پست در توییت‌ر.

۲۹. Retweet، بازنشر پست یک کاربر توسط کاربر(ان) دیگر توییت‌ر.

30. Collaborative Discourses.

۳۱. چنان‌که کاربری در توییت‌ر، فهرستی مشتمل بر بیش از ۱۲۰۰ توییت «برای» را جمع‌آوری نمود و از هنرمندان خواست تا «روایت و اثر هنری تأثیرگذاری» از آنان خلق نمایند (ناصری، ۱۴۰۱).

۳۲. زاده ۱۳۷۶ ه.ش در بابلسر، خواننده، ترانه‌سرا و آهنگساز اهل ایران و فارغ‌التحصیل رشته اقتصاد از دانشگاه مازندران است. وی از سال ۱۳۹۸ ه.ش و شرکت در مسابقهٔ تلویزیونی صداوسیما ایران به نام «عصر جدید»، به چهره‌های شناخته شده تبدیل شد. برای اطلاعات بیشتر از زندگی شخصی و هنری وی، نک به مستند تمام من (بی‌بی‌سی، ۱۴۰۱ ب).

33. Instagram.

۳۴. برای مثال، گروه موسیقی کلد پلی (Cold play) به‌همراهی و خوانندگی گلشیفته فراهانی این اثر را در شهر بوینوس آیرس اجرا نمودند (The Guardian, 2023).

35. Grammy Awards.

36. Best Song for Social Change.

۳۷. Jill T.J. Biden، همسر رئیس‌جمهور وقت ایالات متحده آمریکا،

جوزف بایدن (Joseph R. Biden Jr.)،

۳۸. Sentimental Ballad، هرچند ویژگی‌های سبکی ترانهٔ برای... به پاور بالاد (Power Ballad) هم نزدیک است.

39. Universal Declaration of Human Rights (UDHR).

۴۰. مشهور به «ماما آفریکا» (۱۹۴۲-۲۰۰۸ م.)، خوانندهٔ اهل آفریقای جنوبی و از چهره‌های شاخص مبارزه علیه نظام آپارتاید

«واگوبه‌های یک جنبش اجتماعی» کارکردهای تئوریکِ ترانه اعتراضی برای...

بی‌بی‌سی (۱۴۰۱، ۱۴ مهر)، مستندی درباره شروین حاجی‌پور: «بزرگ‌ترین دردهایم به بهترین ترانه‌هایم تبدیل شدند»، [متن و ویدیو]، آنلاین، برروی: <https://www.bbc.com/persian/articles/cn45yljz3o> دسترسی: ۱۵ خرداد ۱۴۰۲.

جلایی‌پور، حمیدرضا (۱۴۰۱، ۲۲ آذر)، جنبش مهسا چیست و چه آینده‌ای دارد؟، روزنامه اعتماد، آنلاین، برروی: <https://tinyurl.com/37s9vwwc> دسترسی: ۱۵ خرداد ۱۴۰۲.

جهانگلو، رامین. لقمانی، مهرداد (۱۴۰۱، ۲۳ بهمن)، از افول اخلاقی انقلاب ۵۷ تا زیربنای اخلاقی «انقلاب زن زندگی آزادی»، رادیو فردا. آنلاین، برروی: <https://www.radiofarda.com/a/32258544.htm> دسترسی: ۱۵ خرداد ۱۴۰۲.

حاجی‌زاده، محمد (۱۳۸۶)، فرهنگ تفسیری ایسم‌ها، انتشارات جامه‌دران، تهران.

خرداد (۱۴۰۱، ۲۶ شهریور)، تصویری از مزار مهسا امینی بعد از خاکسپاری‌اش با جمله‌ای خاص، آنلاین، برروی: <https://tinyurl.com/mwncfhkb> دسترسی: ۱۵ خرداد ۱۴۰۲.

رادیوفردا (۱۴۰۱، الف، ۲۵ شهریور)، مهسا امینی سه روز پس از بازداشت توسط گشت ارشاد در بیمارستان جان باخت، آنلاین، برروی: <https://www.radiofarda.com/a/mahsa-amini-passed-away/32036864.html> دسترسی: ۱۵ خرداد ۱۴۰۲.

رادیوفردا (۱۴۰۱، ۷ مهر)، ترانه اعتراضی «برای...» در شبکه‌های اجتماعی رکورد زد، آنلاین، برروی: <https://www.radiofarda.com/a/32057509.html> دسترسی: ۱۵ خرداد ۱۴۰۲.

سرکوهی، فرج (۱۴۰۱، ۱۹ مهر)، در ایران شکل تازه و نوینی از انقلاب‌های پیاپی در حال شدن است، اخبار روز، آنلاین، برروی: <https://www.akhbar-rooz.com/173348/1401/07/19/> دسترسی: ۱۵ خرداد ۱۴۰۲.

شریعتی، سارا. مهدوی‌مزده، سعید (۱۳۹۹)، بررسی جامعه‌شناختی زمینه‌های تحول موسیقی در ایران دهه ۵۰ شمسی، جامعه‌شناسی هنر و ادبیات، ۱۲(۱)، ۹۱-۱۲۶. فارس (۱۴۰۱، ۱۲ مهر)، استنادار کردستان (اسماعیل زارعی کوشا): «مهسا امینی» گد و رمزی برای آشوب بود، آنلاین، برروی: <https://tinyurl.com/27ejrd9h> دسترسی: ۱۵ خرداد ۱۴۰۲.

قاضی، فرشته (۱۴۰۱، ۱۲ مهر)، از «جمعه» فرهاد تا «برای...» شروین حاجی‌پور، رادیوفردا، آنلاین، برروی: <https://www.radiofarda.com/a/iran-proteests-shervinha-jzipoor-baraye/32064882.html> دسترسی: ۱۵ خرداد ۱۴۰۲.

محدثی گیلوایی، حسن (۱۴۰۱، ۲۴ آذر)، چشم‌اندازی نظری درباره‌ی خیزش‌های اجتماعی ایران، انجمن جامعه‌شناسی ایران، آنلاین، برروی: <https://tinyurl.com/yhyhn6p4> دسترسی: ۱۵ خرداد ۱۴۰۲.

بود که به فعالیت در زمینه حقوق اجتماعی هم می‌پرداخت. ۴۱. به سلسله اقداماتی اطلاق می‌شود که در آن معترضان (طرفداران میرحسین موسوی، کاندیدای ریاست جمهوری) به نتیجه انتخابات دهم ریاست جمهوری ایران در سال ۱۳۸۸ ه.ش، اعتراض کرده، و خواهان برکناری محمود احمدی‌نژاد (رئیس‌جمهور منتخب) شدند. این موضوع در ادامه منجر به اعتراضات جدی علیه دولت و حاکمیت وقت ایران شد.

۴۲. پرواز شماره ۷۵۲ هواپیمایی بین‌المللی اوکراین، پروازی مسافربری از مبدأ تهران به مقصد کی‌یف بود؛ که در ۱۸ دی ۱۳۹۸ ه.ش هدف شلیک پدافند هوایی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی قرار گرفت و ساقط شد. همه ۱۷۶ سرنشین این پرواز جان باختند.

۴۳. در این ترانه، هیچ مصرعی صراحتاً به اتفاقی شوم در آینده - که پیش‌تر در اکنون حاضر نباشد - اشاره ندارد. جنبش‌هایی که از گذار به آینده منفی برحذر می‌دارند - به‌طور مثال: جنبش‌های خلع سلاح‌های هسته‌ای و کشتار جمعی، گرمایش زمین و حفظ محیط زیست - خاصه بر این وجه سیاه از آینده او تصویرسازی آخرازمایی از آن تأکید دارند؛ که غالباً در «اکنون» ملموس نیست.

۴۴. Self-directed، همچون: جنبش‌های حقوق مدنی، زنان، اقلیت‌ها و خیزش‌های انقلابی.

۴۵. Other-directed، همچون: جنبش سفیدپوستان برای حقوق سیاه‌پوستان، جنبش ضدجنگ در دیگر کشورها [همانند: جنبش ضدجنگ ویتنام در آمریکا].

۴۶. MeToo، یک جنبش و هشتگ اینترنتی بود که در رسانه‌های اجتماعی در اکتبر ۲۰۱۷ م. گسترش پیدا کرد و بارها به اشتراک گذاشته شد. این هشتگ برای نشان دادن شیوع گسترده تجاوز و آزار جنسی آبه‌ویژه در محیط کار و محکوم کردن آن مورد استفاده قرار گرفت.

۴۷. زاده ۱۳۱۹ ه.ش در تهران، موسیقی‌دان، آهنگ‌ساز و تنظیم‌کننده مشهور ایرانی است.

۴۸. Secularism، سکولر یا سکولار (Seculaire- Secular) در زبان‌های انگلیسی و فرانسوی به معنای دنیوی است (آنچه که مربوط به این جهان خاکی است) و مشتق شده از واژه لاتین سکولوم (Saeculum) به معنای امور این دنیا است. سکولاریسم یعنی دنیاپرستی یا اعتقاد به اصالت امور دنیایی و رد نمودن آنچه غیر از آن است مثل: مذهب، خدا و اعتقادات مذهبی. این اصطلاح معمولاً مترادف با واژه (سپ‌تیسیم) به کار می‌رود و کاربرد آن در انگلستان به خاطر پیشینه تاریخی آن بیش از جاهای دیگر است (حاجی‌زاده، ۱۳۸۶، ۱۷۷-۱۷۸).

۴۹. Martin Luther King Jr. (۱۹۲۹-۱۹۶۸ م.)، کشیش باپتیست و فعال مدنی آمریکایی بود که از سال ۱۹۵۵ م. تا زمان ترورش در سال ۱۹۶۸ م. شناخته‌شده‌ترین سخنگو و رهبر «جنبش حقوق مدنی» آمریکایی‌های آفریقایی‌تبار بود.

منابع

احمدی، محمد. پورنامداریان، تقی (۱۳۹۶)، درآمدی بر مهم‌ترین معانی اصطلاح رتوریک، مطالعات زبان و ترجمه، ۵۰(۱)، ۲۷-۵۲.

ایمان، محمدتقی. نوشادی، محمودرضا (۱۳۹۰)، تحلیل محتوای کیفی، عیار پژوهش در علوم انسانی، ۶، ۱۵-۴۴. بی‌بی‌سی (۱۴۰۱، الف، ۲۸ شهریور)، مهسا امینی؛ از بازداشت تا مرگ او چه می‌دانیم؟، آنلاین، برروی: <https://www.bbc.com/persian/iran-62953375> دسترسی: ۱۵ خرداد ۱۴۰۲.

- MYs, online on: <https://www.grammy.com/news/shervin-hajipour-baraye-winner-best-song-for-social-change-watch-2023-grammys-65th-grammy-awards-acceptance-speech>, access: 05 Jun 2023.
- Gregg, Richard B. (1971), The Ego-Function of the Rhetoric of Protest, *Philosophy & Rhetoric*, 4(2), 71-91.
- Griffin, Leland M. (1952), The rhetoric of historical movements, *Quarterly Journal of Speech*, 38, 184-188.
- Hauser, Gerard A. (2002), *Introduction to Rhetorical Theory*, Waveland Press, Long Grove Illinois.
- King, Stephen A., & Jensen, Richard J. (1995), Bob Marley's 'redemption song': The rhetoric of reggae and Rastafari, *The Journal of Popular Culture*, 29, 17-36.
- Lazarus, Sarah (2019, January 28), Women. Life. Freedom. Female fighters of Kurdistan, CNN, online on: <https://edition.cnn.com/2019/01/27/homepage2/kurdish-female-fighters/index.html>, access: 05 Jun 2023.
- Mattern, Mark (1998), Cajun Music, Cultural Revival: Theorizing Political Action in Popular Music, *Popular Music and Society*, 22(2), 31-48.
- McGee, Michael C. (1975), In search of 'the people': A rhetorical alternative. *Quarterly Journal of Speech*, 61, 235-249.
- McGuire, R. R. (1977), Speech Acts, Communicative Competence and the Paradox of Authority, *Philosophy and Rhetoric*, 30-45.
- Mehrabi, Tara (2023), Woman, Life, Freedom: On protests in Iran and Why it is a feminist movement, *Kvinder, Køn & Forskning*, 34(2), 114-121.
- Papacharissi, Zizi (2016), Affective publics and structure of storytelling: Sentiment, events and mediality, *Information, Communication & Society*, 19(3), 307-324.
- Pichardo, Nelson A. (1997), New social movements: A critical review, *Annual Review of Sociology*, 23(1), 411-430.
- Rajvanshi, Astha (2023, February 06), Why Iran's Unofficial Protest Anthem 'Baraye' Won a Grammy, *TIME*, online on: <https://time.com/6253188/iran-grammys-shervin-hajipour/>, access: 05 Jun 2023.
- Rimlinger, Gaston V. (1960), The Legitimation of Protest: A Comparative Study in Labor History, *Comparative Studies in Society and History*, 2, 329-343.
- Shervin (2022, September 28), Shervin-Baraye, YouTube [video], online on: <https://www.youtube.com/watch?v=z8xXiQyfBg0&ab>, access: 05 Jun 2023.
- Simons, Herbert W. (1970), Requirements, problems, and strategies: A theory of persuasion for social movements, *Quarterly Journal of Speech*, 56, 1-11.
- Stewart, Charles J. (1980), A functional approach to the rhetoric of social movements, *Central States Speech Journal*, 31:4, 298-305.
- Stewart, Charles J. (1991), The ego function of protest songs: An application of Gregg's theory of protest rhetoric, *Communication Studies*, 42, 240-253.
- Stewart, Charles J. (1999), Championing the rights of others and challenging evil: The ego function in the rhetoric of other-directed social movements, *Southern Communication Journal*, 64:2, 91-105.
- Stewart, Charles J., Smith, Craig A., & Denton Jr, Robert E. (2012), *Persuasion and social movements*, Waveland Press, Long Grove Illinois.
- Swash, Rosie (2022, October 04), Iran arrests musician as anthem for protests goes viral, *The Guardian*, online on: <https://www.theguardian.com/global-development/2022/oct/04/iran-arrests-musician-anthem-iran-protests-viral-mahsa-amini-shervin-hajipour>
- محمدپور، محمدامین. باباصفری، علی اصغر. ستوده، غلامرضا (۱۴۰۰)، بررسی ترانه‌های سیاسی در دوره پهلوی (۱۳۲۰-۱۳۵۷)، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، ۲۲ (۱)، ۲۹-۴۹.
- محمدپور، محمدامین. باباصفری، علی اصغر. ستوده، غلامرضا (۱۴۰۱)، ترانه‌های تاریخی از آغاز تا دوره مشروطه، ادبیات فارسی (دانشگاه آزاد مشهد)، ۷۲، ۱۲-۲۳.
- ناصری، مهدی (۱۴۰۱، ۷ مهر)، برای... مهسا-امینی: جمع‌آوری ۱۲۰۰ توییت «برای»، توییترو گوگل‌داک، آنلاین، بروی: <https://twitter.com/mahdinasseri/status/1575362513381851136> و <https://tinyurl.com/mrx78yns>, دسترسی: ۱۵ خرداد ۱۴۰۲.
- همشهری آنلاین (۱۴۰۱، ۲۸ شهریور)، جزئیات حادثه منجر به فوت مهسا امینی از زبان رئیس پلیس پایتخت، آنلاین، بروی <https://tinyurl.com/3z8v9a4k>, دسترسی: ۱۵ خرداد ۱۴۰۲.
- یورونیوز (۱۴۰۱)، کلمات قدرت دارند: منشا شعار اعتراضی «زن، زندگی، آزادی» کجاست؟، آنلاین، بروی: <https://tinyurl.com/4zhbf57v>, دسترسی: ۱۵ خرداد ۱۴۰۲.
- Aljazeera (2022, October 19), Iran's Gen Z movement and the hashtag wars, online on: <https://www.aljazeera.com/podcasts/2022/10/19/irans-gen-z-movement-and-the-hashtag-wars>, access: 05 Jun 2023.
- Andrews, James R. (1980), History and theory in the study of the rhetoric of social movements, *Central States Speech Journal*, 31:4, 274-281.
- Bailey, Joseph A. 2nd (2003), Self-image, self-concept, and self-identity revisited, *Journal of the National Medical Association*, 95(5), 383-386.
- Bowers, John W., Ochs, Donovan J., Jensen, Richard J., Schulz, David P. (2009), *The Rhetoric of Agitation and Control*, 3rd edn, Waveland Press, Illinois.
- Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2023, January 18), ego, *Encyclopedia Britannica*, online on: <https://www.britannica.com/topic/ego-philosophy-and-psychology>, access: 05 Jun 2023.
- Burke, Kenneth (1950), *A Rhetoric of Motives*, Reprinted 1969, University of California Press, Los Angeles.
- Cathcart, Robert S. (1978), Movements: Confrontation as rhetorical form, *Southern Speech Communication Journal*, 43, 233-247.
- Denisoff, R. Serge (1983), *Sing a song of social significance.*, 2nd ed, Bowling Green State University Popular Press, Ohio.
- Ewens, Graeme F. (1992), *Africa o-ye!: A celebration of African music*, Da Capo Press, London.
- Eyerman, Ron & Jamison, Andrew (1995), Social movements and cultural transformation: popular music in the 1960s, *Media, Culture & Society*, 17, 449-468.
- Fassihi, Farnaz (2023, February 05), 'Baraye', the Anthem of Iran's Protest Movement, Wins a Grammy, *The New York Times*, online on: <https://www.nytimes.com/2023/02/05/arts/music/baraye-iran-protest-grammy.html>, access: 05 Jun 2023.
- Feranak, Amidi (2022, November 02), Hashtags, a viral song and memes empower Iran's protesters, *BBC*, online on: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-63456599>, access: 05 Jun 2023
- Francesconi, Robert A. (1982), James Hunt, the Wilmington 10, and institutional legitimacy. *Quarterly Journal of Speech*, 68(1), 47-59.
- Grammy Awards (2023, February 06), Shervin Hajipour Receives Best Song For Social Change Award For "Baraye" | 2023 GRAM

«واگویه‌های یک جنبش اجتماعی» کارکردهای رتوریکِ ترانهٔ اعتراضی برای...

United Nations (1948), Universal Declaration of Human Rights (UDHR), PDF, online on: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>, access: 05 Jun 2023.
Woodward, Gary C. (1975), Mystifications in the rhetoric of cultural dominance and colonial control, *Central States Speech Journal*, 26:4, 298-303.

jipour-baraye, access: 05 Jun 2023.

The Guardian (2022, October 31), 'We send our support': Coldplay perform Iranian protest song Baraye in Buenos Aires [video], online on: <https://www.theguardian.com/music/video/2022/oct/31/we-send-our-support-coldplay-perform-iranian-protest-song-baraye-in-buenos-aires-video>, access: 05 Jun 2023.